Dr hab. Halina Chodkiewicz, prof. nadzw.
Zakład Neofilologii
Wydział Nauk o Zdrowiu i Nauk Społecznych
Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II
w Białej Podlaskiej

Lublin, 27.09.2018 r.

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Aleksandry Maryniak pt.
„The Effects of Single and Dual Foreign Language Text Presentation Formats on Comprehension"

Przedstawiona do oceny rozprawa mgr Aleksandry Maryniak podejmuje dyskusję ukierunkowaną na bardzo ważny problem z punktu widzenia nauczania języków obcych, a mianowicie rozumienie tekstu obcojęzycznego. Specjaliści glottodydaktyki, jak i nauczyciele – praktycy traktują stopień zrozumienia danego tekstu jako istotny komponent jego recepcji poprzez słuchanie lub/ i czytanie interpretując go jako pewnego rodzaju produkt i proces, w wyniku którego odbiorca danego komunikatu konstruuje jego znaczenie. Jak łatwo zauważyć, w międzynarodowym procesie tworzenia wiedzy globalnej oraz intensywnej wymiany informacji przy użyciu całej gamy mediów, niezbędne staje się nie tylko opanowanie piśmienności w języku rodzimym, a także w języku drugim/obcym. Co więcej, w związku z postępującą cyfryzacją, somo pojęcie piśmienności (ang. *literacy*) ulega redefinicji wskutek odniesienia go do odbioru tekstów multimedialnych, które mają charakter multimodalny, ponieważ jednocześnie angażują umiejętność czytania, pisania, język mówiony oraz elementy wizualne (np. Frankel, K, Becker, B. L., Row, M.W. i Pearson, P.D. 2016. „From 'What is Reading?' to What is Literacy? *Journal of Education*, 196(3), str.7-17). Co więcej, przyjmuje się, że znaczenie tekstu tworzone jest w procesie jego wydobywania, konstruowania, integrowania oraz krytycznego ujęcia, a sposób przetwarzania tekstu odbywa się dzięki interakcji i zaangażowaniu odbiorców w realizację pewnych praktyk społecznych, które mają charakter strategiczny i dyscyplinarny. Do tak określonego pola tematycznego można również odnieść rozważania podjęte w rozprawie doktorskiej mgr Aleksandry Maryniak. Znaczącą część pracy stanowi badanie empiryczne przeprowadzone w celu zweryfikowania kilku hipotez postawionych w odniesieniu do wykorzystania formatu pojedynczego (czytanie lub

pisanie) lub podwójnego (czytanie lub pisanie) w nauczaniu języka angielskiego uczniów szkoły podstawowej.

Rozprawa mgr Aleksandry Maryniak dzieli się na część teoretyczną składającą się z pierwszych trzech rozdziałów oraz część badawczą, której poświęcono rozdziały 4-6, które zawierają opis metodologii badania empirycznego przeprowadzonego przez Doktorantkę, analizę zebranych danych oraz interpretację uzyskanych wyników. Poza tym praca zaopatrzona jest w listy skrótów, tabel, grafów, 8 załączników oraz streszczenia w języku angielskim oraz polskim. Tekst pracy rozpoczyna się od kilkustronicowego wstępu, a jej końcową część wypełniają konkluzje oraz obszerna aktualna bibliografia.

Oceniając niniejszą dysertację doktorską, chciałabym zauważyć, że jej komponent teoretyczny w sposób kompetentny tworzy tło dla rozdziałów omawiających poszczególne fazy związane z przeprowadzeniem jej własnego badania empirycznego. I tak Rozdział 1 oferuje merytorycznie ciekawy i aktualny przegląd najważniejszych zagadnień, które stały się celem i przedmiotem jej dociekań naukowych, a mianowicie z funkcjonowaniem komunikacji językowej w środowisku mediów, które charakteryzuje multimodalna postać tekstów, gdzie język pisany przeplata się z językiem mówionym oraz zawiera elementy wizualne. Rozważania podjęte przez Doktorantkę na ten właśnie temat są bardzo istotne z punktu widzenia zmieniającej się w dobie Internetu konceptualizacji piśmienności. Jak udowadnia Autorka w kilku sekcjach omawianego rozdziału, tekst multimedialny staje się codziennością również dla uczniów przyswajających język obcy, w konsekwencji czego koniecznością staje się opanowanie przez nich umiejętności służących odbiorowi zróżnicowanych form tekstów czytanych, słuchanych oraz multimodalnych.

W rozdziale drugim rozprawy Doktorantka podejmuje problematykę rozwijania sprawności czytania i słuchania, przy czym słusznie, w świetle celów swojego badania empirycznego, koncentruje się na modalności dualnej, gdzie procesy czytania i słuchania zazębiają się ze sobą w realizacji wielu zadań dydaktycznych wspieranych użyciem nowych technologii, takich .jak audiobuki, filmy z napisami, piosenki ze słowami oraz znana z praktyki pedagogicznej technika czytania w czasie słuchania (ang. RWL *reading while listening*). Dokonując dogłębnej analizy techniki RWL Doktorantka przywołuje opinie specjalistów zarówno tych, którzy argumentują za korzyściami płynącymi z dualnego przyswajania języka docelowego, jak i tych, którzy przytaczają przykłady nieskuteczności użycia tej techniki, a w efekcie obniżenie stopnia rozumienia treści danego tekstu.

Rozdział 3 rozprawy zawiera przegląd wyników wybranych badań empirycznych dotyczących przetwarzania i rozumienia tekstu w formacie pojedynczym i multimodalnym, w

tym dualnym (czytanie i słuchanie), które znacząco poszerzają zakres podjętej przez Doktorantkę problematyki w odniesieniu do uwarunkowań i skuteczności stosowania omawianych formatów w warunkach dydaktycznych w nauczaniu różnych grup wiekowych. Omawiane badania poruszają m. in. zagadnienia związane z rozwijaniem umiejętności czytania na etapie początkowym, wykorzystywaniem tekstów literackich, a także różnicami wynikającymi z czynników wewnętrznych i zewnętrznych, takich jak: status socjoekonomiczny uczniów, aspiracje rodziców i współpraca z nimi, wiedza początkowa dzieci oraz ich świadomość druku. W zainteresowaniu Doktorantki leżą również badania uwzględniające różnice związane z płcią dotyczące rozwoju piśmienności oraz rozumienia tekstów języka mówionego i pisanego przez uczniów na różnych poziomach biegłości językowej. Centralne miejsce słusznie zajmują badania porównujące skuteczność rozumienia ze słuchu oraz tekstu pisanego, jak również korzyści odnoszone z połączenia i wykorzystywania tych dwóch umiejętności jednocześnie. Dyskusja dotycząca stosowania jednoczesnego czytania i słuchania (RWL) w nauczaniu języka obcego obejmuje różne formy zadań klasowych konstruowanych w oparciu o prezentację materiału językowego przy użyciu audiobuków, e-buków, tzw. *graded readers*, piosenek z tekstem oraz filmów z napisami.

Rozprawa doktorska mgr Aleksandry Maryniak zasługuje także na uznanie ze względu na bardzo staranne opracowanie i zaprezentowanie z dużą dbałością jej części badawczej, która stanowi logiczną kontynuację teoretycznej części pracy. Doktorantka, jednocześnie nauczyciel-praktyk, przedstawia swój projekt badawczy w sposób czytelny, uzasadniając wybór schematu quasi eksperymentu przeprowadzonego w naturalnych warunkach nauczania języka angielskiego jako obcego w szkole podstawowej (Rozdział 4). Dużą rolę w realizacji tego projektu odegrała analiza wyników wcześniej przeprowadzonego przez Doktorantkę badania pilotażowego, ponieważ umożliwiło to jej lepsze opracowanie materiałów i narzędzi badawczych do jej głównego badania empirycznego. Doktorantka klarownie formułuje pytania badawcze i stawia kilka hipotez, jak również kompetentnie wyjaśnia dobór narzędzi metodologicznych, definiuje zmienne swojego badania, opisuje jego przebieg oraz charakteryzuje uczniów biorących w nim udział. Dodatkową zaletą pracy jest wykazanie przez Autorkę istniejącej luki w wiedzy ważnej dla współczesnego nauczyciela języków obcych, którą to lukę w jakimś stopniu zaprojektowane przez Doktorantkę badanie empiryczne będzie próbowało wypełnić.

Bardzo starannie i wyczerpująco opracowany też został Rozdział 5, w całości poświęcony analizie wyników przeprowadzonego przez Doktorantkę eksperymentu w oparciu o dane ilościowe i jakościowe, które zostały zaprezentowane przy wykorzystaniu statystyki

opisowej i inferencyjnej, odpowiednio stabelaryzowane lub przedstawione graficznie, z dołączonym do nich właściwym komentarzem. W sposób uporządkowany i przejrzysty ustosunkowuje się Doktorantka do przedstawionych przez siebie pytań i hipotez, a uzyskane odpowiedzi odnosi do szerszego kontekstu teoretycznego i badawczego. W Rozdziale 6 bardzo klarownie omawia ograniczenia przeprowadzonego quasi eksperymentu jednocześnie sugerując kierunek dalszych dociekań naukowych, które zapewniłyby kontynuację w podjętym przez nią przedmiocie badań. Doktorantka sformułowała też implikacje dydaktyczne wynikające z jej własnego przedsięwzięcia naukowo-badawczego, a wysnute przez nią wnioski nie są bez znaczenia dla nauczycieli-neofilologów podejmujących się prowadzenia podobnych badań pedagogicznych, a także posiadają swój wymiar praktyczny.

Podkreślając zalety recenzowanej rozprawy doktorskiej p. mgr Aleksandry Maryniak, chciałabym zwrócić uwagę na umiejętność Autorki przeprowadzenia odpowiednich studiów materiałowych, które posłużyły jej nie tylko w stworzeniu merytorycznie istotnej podbudowy teoretycznej przedstawionej dysertacji, ale również w dobrym warsztatowo, rzetelnie przeprowadzonym opracowaniu części badawczej. Zastosowanie właściwej metodologii badawczej umożliwiło Doktorantce osiągnięcie jej prymarnego celu badawczego tj. dokonanie porównania stopnia rozumienia tekstu przez uczniów w formacie samego słuchania i czytania oraz przy ich jednoczesnym zastosowaniu, gdzie istotną zmienną okazał się być poziom biegłości językowej dzieci uczących się języka angielskiego. Za dużą zaletę pracy uważam także umieszczanie wyników eksperymentu w kontekście podobnych badań empirycznych w celu wskazania ich podobieństw lub odmienności w stosunku do opublikowanych wcześniej danych empirycznych, wyprowadzonych wniosków czy przypadków braku wyników jednoznacznych. Podsumowując, udało się zatem Doktorantce wybrać nie tylko ciekawy i ważny z punktu wiedzenia współczesnej dydaktyki językowej temat, ale też satysfakcjonująco poradzić sobie z jego realizacją na gruncie teoretycznym oraz metodologiczno-warsztatowym.

W trakcie lektury recenzowanej dysertacji i refleksji nad jej zawartością nasunęło mi się kilka uwag krytycznych oraz sugestii co do potrzeby wprowadzenia pewnych uzupełnień czy przekształceń, które udoskonaliłyby sposób prezentacji opracowanego materiału pod względem merytorycznym i formalnym. Wymienię je poniżej.

- Pomimo ogólnie zadowalającego opracowania materiału teoretycznego, pewnym udoskonaleniem tekstu, moim zdaniem, byłoby rozwinięcie niektórych tytułów. I tak np. sugerowałabym lekkie przeredagowanie tytułu rozdziału 2, jak również podtytułów 2.1 oraz 2.2, tak aby wyraźnie informowały one czytelnika jakiemu

obszarowi wiedzy na temat umiejętności czytania i słuchania i z jakiej perspektywy poświęcone są te dwa podrozdziały (w mojej opinii, na plan pierwszy wysuwają się tu złożone procesy psycholingwistyczne leżące u ich podstaw). Warto też, sądzę, byłoby wyraźnie określać na ile Autorka bierze pod uwagę istotne różnice w funkcjonowaniu tych umiejętności w języku rodzimym, drugim czy obcym.

- Doceniam fakt podjęcia przez Doktorantkę trudu wyboru z bardzo rozproszonego pola badań tych publikacji, na bazie których udało jej się zbudować pewien obszar wiedzy specyficznie związanej z użyciem formatów multimodalnych, jednak jako czytelnikowi zabrakło mi w niektórych miejscach wystarczająco transparentnych informacji odnośnie różnych kontekstów językowych tych badań oraz wieku badanych. Np. brak szczegółowych informacji o języku, którego dotyczyły badania zaprezentowane na str. 119 oraz str. 126.
- Z korzyścią dla pracy, sądzę, byłoby też bardziej precyzyjne i konsekwentne stosowanie terminów ważnych dla prezentacji wybranych zagadnień w dysertacji (nawet jeśli literatura przedmiotu nie jest w tym wystarczająco pomocna). I tak, np. warto byłoby zastąpić popularnie używane *language level/linguistic level* (np. str. 155, 159) bardziej klarownie brzmiącym terminem *language proficiency level*.
- Oceniana praca napisana jest dobrą angielszczyzną, chociaż Autorka nie uniknęła drobnych potknięć redakcyjnych oraz usterek językowo-stylistycznych, wynikających np. z użycia niektórych nieformalnych wyrazów/wyrażeń (np. *hugely* – str. 73, *can't* – str.81, *big* – str. 82, *a lot* – str.100, *the other thing* – str. 169). Nie ma to jednak większego wpływu na odbiór tekstu.

Podsumowując ocenę rozprawy doktorskiej p. mgr Aleksandry Maryniak pragnę zaznaczyć, że stanowi ona zamknięty wywód i jako praca badawcza zawiera szczegółowo opracowane wszystkie jej etapy, a poczynione przeze mnie uwagi krytyczne nie umniejszają rzeczywistej wartości recenzowanej rozprawy. Z całym przekonaniem mogę stwierdzić, że spełnia ona wymogi stawiane pracom doktorskim. Uważam, że praca ta ma ważny wkład do rozwoju wiedzy glottodydaktycznej w zakresie podjętej problematyki rozumienia tekstów multimodalnych. Zatem wnioskuję o dopuszczenie p. mgr Aleksandry Maryniak do dalszych etapów przewodu doktorskiego.